

دموکراسی برای تحقق و پایدار بودن خود نیاز به بسترهای مناسب دارد. جامعه مدنی از نخستین زمینه‌های شکل‌گیری دموکراسی پایدار است. بخشی از جامعه مدنی را سازمان‌های غیردولتی و تشکلهای گوناگون اجتماعی تشکیل می‌دهند که به طور داوطلبانه کوشش‌هایی در حوزه‌های مختلف فرهنگی، حقوقی، زیست محیطی یا اجتماعی می‌کنند. روند توسعه در هیچ کشوری، بدون تکامل جامعه مدنی و مشارکت مردم در آن ممکن نیست.

با این مقدمه به سراغ فعالیت‌های مدنی و تشکلهای غیردولتی در ایران می‌رویم. فعالیت‌هایی که در بهار اصلاحطلبی در ایران جوانه زدند و در سالهای اخیر رشد کردند. اما نگاه پر از تردید یا نگاه به اصطلاح امنیتی به این کوشش‌ها در دو ساله اخیر تا به آنجا پیش رفت که وزارت کشور طرح نظارت و کنترل سازمان‌های غیردولتی را اعلام کرد. باز خواست‌ها یا بازداشت‌ها، همراه با نظارت‌های شک‌آلود به افراد و تشکلهای در حوزه مدنی در ماههای اخیر رشدی نگران‌کننده داشته‌اند. چندی است فشار بر جنبش‌های اجتماعی، دانشجویی، کارگری، معلمان و زنان تشدید شده است. هفته گذشته، دفتر یکی از شاخص‌ترین این تشکلهای که موسسه کنشگران داوطلب نام دارد، توسط ماموران دادرسی عمومی و انقلاب تهران پلمپ شد.

کنشگران داوطلب از سال ۸۱ کار خود را روی سه محور آغاز کرد. ظرفیت‌سازی سازمان‌های جهانی مدنی ایران، دسترسی آزاد به اطلاعات در چارچوب احداث جامعه جهانی اطلاعاتی و نیز پیشبرد اهداف اداره توسعه. کنشگران در بدو امر با کمک‌های مادی و معنوی سازمان‌های بین‌المللی چون هیواس، اینترنیز فرانسه یا آمازون بلژیک و یونیسف پا گرفت.

دکتر سهراب رزاقی مدیر عامل موسسه کنشگران که روز پلمپ شدن موسسه پنج ساعت در اختیار ماموران بوده در گفتگو با ما نخست به فعالیت‌های آموزشی این موسسه در زمینه‌های مربوط به دموکراسی، حقوق شهروندی یا مدیریت پروژه‌های مدنی اشاره کرد و افزود:

" حوزه سومی هم داشتیم که حوزه ادبیات بود. چون این حوزه فقیری از نظر تئوری است. سعی داشتیم کتابهایی را که در این حوزه وجود دارند و رفرنس و مرجع هستند، ترجمه به فارسی کنیم یا حتی تالیف کنیم."

از دکتر رزاقی پرسیدیم آیا قبلاً به شما هشدار در مورد ادامه کارتان داده بودند؟ آیا انتظار

چنین برخوردی را با موسسه ای که فعالیت اش شفاف است، داشتید؟

" از دو سال قبل یکسری محدودیت ها ایجاد می شد. برخی همکاران ما را در خیابان بازداشت کرده و مورد بازجویی قرار داده بودند یا برخی را احضار کرده بودند. در واقع به طور غیر مستقیم پیام هایی میرسید اما از من هیچگاه به عنوان مدیر عامل موسسه سوالی نشده بود. روز پنچشنبه هم که این اتفاق افتاد بدون هیچگونه ذکر اتهامی اقدام به پلمب و بازرسی از محل کار و منزل من کردند."

باید گفت ماموران اموال و اسناد موسسه را با خود برده اند. خانم شیرین عبادی که وکالت دکتر رزاقی را بر عهده دارد، اعلام کرده که از ماموران و رفتار غیرقانونی شان شکایت می کند.

" در حدود ۴ کارتن جزوه و کتاب و دستنوشته های من به اضافه نوارهای فیلم و موسیقی و عکس و اینچور چیزها از خانه من جمع آوری کردند و بردند. من همانجا اعتراض کردم و گفتم بدون ذکر اتهام و تفهیم اتهام جمع آوری و بردن این اسناد خلاف قانون است."

فعالان حوزه مدنی می گویند که دولت کنونی نگاهی سیاسی/امنیتی به تشکل های غیر دولتی دارد. دولت ان جی او ها یا سازمان های غیر دولتی و مردمی را تهدیدی برای قدرت خود می بیند. به واقع به آنها شك دارد که برای تضعیف یا براندازی اش کار می کنند. پرسشی که رفتارهای اخیر دولت در قبال جنبش ها و فعالیت های اجتماعی پیش می آورد اینست که آیا سیاست محدود کردن یا سرکوب کردن تشکل های مردمی، ادامه سیاستی است که در حوزه آزادی بیان و اندیشه و مطبوعات در ایران اعمال می شود؟ آسیه امینی روزنامه نگار و فعال اجتماعی در این مورد می گوید:

" با انسداد جریان های اطلاع رسانی در جامعه، حالا نوبت فعالان مدنی رسیده است. فعالانی که از طریق برگزاری کارگاههای آموزشی، پروژه های مطالعاتی و تحقیقاتی دست کم سعی در توسعه آگاهی قشر مدنی و فعالان مدنی جامعه داشتند. همواره در جامعه ما وقتی دمکراسی نیست و آزادی بیان محدود می شود، وقتی فعالیت های سیاسی خاموش می شوند، وقتی فعالیت های اجتماعی تحدید می شوند، وقتی تهدید های خارجی جدی می شوند، فشار بر فعالان داخلی چند برابر میشود. من فکر میکنم الان در کشور ما مسئله حقوق بشر خیلی جدی تر از هر مسئله دیگر است. همه کسانی که در حوزه مدنی، مطبوعاتی، اطلاع رسانی یا حوزه های اجتماعی و فرهنگی تلاش می کنند، باید مدافع حقوق بشر و دمکراسی باشند. این چراغی که خاموش شده، به هیچ عنوان نباید خاموش شود."

آسیه امینی به بازداشت دسته جمعی فعالان زن در سه هفته قبل اشاره می کند، جلوگیری از سفر آموزشی عده ای دیگر به هند را یادآور می شود، به مطالبات معلمان یا دانشجویان و کارگران می پردازد و در نهایت تعطیلی سه موسسه غیردولتی کنشگران، راهی و کارورزی، را حملاتی نابرابر به عرصه تلاش های اجتماعی و صنفی مسالمت آمیز و مدنی می داند. باز پرسش پیش می آید که آیا فشارها به قصد خشونت آمیز کردن رفتارها صورت می گیرند؟ آسیه امینی می گوید:

" ما سلاحی جز قلم، بیان و اندیشه نداریم و متأسفانه کسی که در برابر ماست همه گونه ابزار دارد. ما تنها راه بقای خودمان را در همین فعالیت های فرهنگی و اجتماعی می بینیم و خیلی مهم است تلاش کنیم به سوی جنگ نرویم و خواست هایمان را در يك بستر مسالمت آمیز طرح کنیم."

دکتر سهراب رزاقی مدیر عامل موسسه کنشگران میگوید به نظر او تنها حوزه فعال و پویا در جامعه ایران، جامعه مدنی است و به همین دلیل است که بیشتر نگاهها به آن سیاسی است. هم دولت با سوءظن به این حوزه نگاه می کند و هم به دلیل انسداد های موجود در سطح اجتماع، گروه های سیاسی نیز به جامعه مدنی به چشم ابزاری برای پیشبرد اهداف خود نگاه می کنند. دکتر رزاقی امیدوارانه می گوید با این همه جامعه مدنی ایران مستقل از هر دو نگاه، راه خود را می رود و اهداف خود را پیش می برد".

آسیه امینی، روزنامه نگاری که سه هفته قبل چند روزی را به دلیل فعالیت های مدنی بازداشت بود تاکید می کند که فشارها یا محدودیت ها نباید باعث عقب نشینی در کوشش های اجتماعی شوند. به تاکید خانم امینی اگر قرار است سطح عمومی زندگی ایرانیان تغییر کند، این تغییرات باید در بدنه اجتماعی و فرهنگی جامعه جوانه بزنند و ببالند. " بهر حال وقتی شما خلع سلاح هستید، با يك حمله میروید عقب اما مسئله اینست که باور ما يك باور امروز و دو روز نیست. باوری است برای بهتر زندگی کردن. امروز يك خیابان را مسدود می کنند، عیب ندارد، فردا يك خیابان دیگر باز می شود. الان ما مبینیم بیانه های زیادی صادر شده است. فعالان زیادی حرف زده و نوشته اند. اینها نشان می دهد که اصلا عقب نشینی در کار نبوده. حتی اگر برخی فعالان اجتماعی ترجیح بدهند مدتی سکوت کنند تا شرایط آرام تر شود، اینها دلیل نیست که باوری شکسته شده است".